

Věrnost na prvním místě! Jaroslav Šulc, paleontolog (1903–1943)

Loyalty first! Jaroslav Šulc, paleontologist (1903–1943)

Jana Bruthansová

Národní muzeum, Paleontologické oddělení, Cirkusová 1740, 193 00 Praha 9; jana.bruthansova@nm.cz

Bruthansová J., 2025: Věrnost na prvním místě! Jaroslav Šulc, paleontolog (1903–1943). – Journal of the National Museum (Prague), Natural History Series 194: 81–92.

Abstrakt: Jaroslav Šulc (21. 10. 1903 – 20. 5. 1943) byl nadějný mladý český paleontolog. Už od dob středoškolských studií navštěvoval paleontologické sbírky Národního muzea, kam během následujících let věnoval řadu fosilií, a bezplatně pomáhal při třídění a určování sbírek zkamenělin. Spolupracoval s předními paleontology i s amatérskými sběrateli, jako např. Janem Kolihou, Jaroslavem Pernerem nebo Celdou Kloučkem. Po obhajobě doktorské disertační práce pracoval několik let jako asistent geologicko-paleontologického ústavu Karlovy univerzity v Praze a později se stal soukromým badatelem. Během svého krátkého profesního života, kdy se věnoval zejména foraminiferám, otolitům a další drobné fauně druhohor a třetihor, navázal spolupráci s řadou zahraničních kolegů. Krátce po německé okupaci Československa se zapojil do odbojové činnosti v rámci organizace Obrana národa. V roce 1940 byl zatčen a po třech letech věznění 20. května 1943 popraven v Berlíně Plötzensee.

Abstract: Jaroslav Šulc (21 October 1903 – 20 May 1943) was a promising young Czech palaeontologist. While still at school, he visited the palaeontological collections of the National Museum, where he donated many fossils and helped sort and identify fossil collections free of charge. He worked with leading palaeontologists and amateur collectors such as Jan Koliha, Jaroslav Perner, Celda Klouček and others. After defending his doctoral thesis, he worked for several years as an assistant at the Institute of Geology and Palaeontology at Charles University in Prague and later as a private researcher. During his short professional life, in which he focused mainly on foraminifers, otoliths and other small fauna of the Mesozoic and Tertiary, he established cooperation with a number of foreign colleagues. Shortly after the German occupation of Czechoslovakia, he became involved in resistance activities within the Defence of the Nation organisation. He was arrested in 1940 and, after three years' imprisonment, was executed in Berlin Plötzensee on 20 May 1943.

Klíčová slova: paleontolog, Národní muzeum, Přírodovědecká fakulta UK, druhá světová válka, protinacistický odboj

Key words: palaeontologist, National Museum, Charles University Faculty of Science, World War II, Anti-Nazi Resistance

Received: 5 December 2024 | Accepted: 14 October 2025 | Published on-line: 4 November 2025

14. března 1943 se říšský ministr spravedlnosti vyjadřuje ve věci žádosti o prominutí trestu smrti odsouzeným Vlastimilu Blahákovi, Jaroslavu Šulcovi a Antonínu Vosátkovi: „Rozsudek Lidového soudu není zatížen žádnými věcnými ani právními výhradami. Vzhledem k povaze a množství ukrytých zbraní je třeba jednání odsouzených považovat za zvlášť závažný případ, zejména z hlediska bezpečnosti. Proto souhlasím s výkonem trestu vůči Blahákovi a Vosátkovi. Stejný úsudek však platí i v případě Šulce, přestože se za něj přimlouval prezident Dr. Hácha a různí němečtí vědci o něm podali příznivé informace.“ (ABS 141–286–1)

Událo se tak během zákonné lhůty šesti měsíců od vnesení rozsudku, o několik týdnů později, 6. května 1943, říšský ministr spravedlnosti definitivně potvrdil, že nevyužije možnosti udělit odsouzeným milost a že všichni tři muži budou brzy popraveni: „S pověřením Vůdce a po dohodě s říšským protektorem v Čechách a na Moravě jsem se rozhodl nevyužít práva na milost, ale nechat spravedlnosti volný průběh.“ (ABS 141–286–1)

Od 30. listopadu 1942, kdy Říšský lidový soud v Berlíně vynesl rozsudek trestu smrti, se rodiny všech odsouzených prostřednictvím svých advokátů a dalších známostí neúnavně snažily tuto hrozivou skutečnost odvrátit. Olga Šulcová, matka Jaroslava Šulce, 39letého paleontologa z Prahy-Dejvic, nebyla výjimkou. Během své předválečné paleontologické kariéry Jaroslav Šulc roky spolupracoval a vedl písemnou korespondenci s tehdejšími světovými špičkami geologie a paleontologie. Těchto kontaktů využila jeho matka v marné snaze zachránit mu život. Obrátila se na řadu kolegů z Německé univerzity v Praze, která na rozdíl od té české fungovala i za druhé světové války. Přímluvné dopisy na podporu Jaroslava Šulce napsal mimo jiné i prezident Protektorátu Čechy a Morava Emil Hácha (1872–1945), profesori berlínské a vídeňské univerzity Dr. Othenio Abel (1875–1946), Felix Mainx (1900–1983), prof. Dr. Carl Isidor Cori (1865–1954) a profesor Německé univerzity v Praze Adalbert Liebus (1876–1945) nebo Prof. Dr. Rudolf Richter (1881–1957), ředitel Senckenberg Muzea ve Frankfurtu nad Mohanem (Arolsen Archive, 6.3.3.2/103069057–62, dopis Olgy Šulcové adresovaný Červenému kříži z 26. 8. 1967). Byla to však marná snaha, život vězně č. 2046 – nadějného mladého paleontologa Jaroslava Šulce – byl ukončen gilotinou ve věznici Plötzensee (Berlín, Německo) 20. května 1943 v 19 hodin 36 minut. O tři minuty později zemřel také Antonín Vosátka, 52letý vrchní správní úředník (Arolsen Archive, 1.2.2.1/11829410, výpis z knihy zemřelých věznic Plötzensee).

Jaroslav Šulc se narodil 21. října 1903 jako první dítě Olgy Šulcové (1883–?) a Čenka Šulce (1867–1945) (viz Pehr a Vodičková, 2020), o rok později přibyla do rodiny dcera Terezie. Čeněk Šulc byl zámožný muž, který vlastnil na přelomu století první českou cestovní kancelář a knihkupectví zaměřené na národní divadelní kulturu a cestování. Otcovo zaměstnání, ať už v jeho soukromé cestovní kanceláři, nebo později jako majitele zahradnického velkoobchodu (dovážel vzácné druhy cibulovin z Holandska), umožnilo synovi cestovat a poznávat různé země a kultury (NA, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1931–1940, karton 11274, S 7348/6 Šulc). S rodiči navštívil Itálii, Chorvatsko, Švýcarsko, Afriku, Spojené státy americké a další země.

Povaha malého Jaroslava byla kromě rodinného prostředí formována i společností, ve které se díky rodičům od mládí pohyboval. Olga a Čeněk Šulcovi měli přátele a známé mezi českou kulturní a ekonomickou elitou (Pehr a Vodičková, 2020). Mladý Jaroslav

Obr. 1. Jaroslav Šulc, pasové foto, okolo roku 1925. Foto: NA.

**Obr. 2. Jaroslav Šulc (stojící) s Bedřichem Boučkem v lomu Mořina, okolo roku 1930.
Foto: paleontologické oddělení NM.**

byl všestranně vychováván, ale brzy ho uchvátla živá i neživá příroda. V 11 letech, v roce 1914, nastoupil na víceleté gymnázium v Praze a během středoškolských studií začal sbírat zkameněliny v okolí Prahy. Svou první publikaci, nálezovou zprávu o spodnopaleozoických zkamenělinách ze stavby tramvajové vozovny v Praze-Strašnicích („Faunistické seznamy z různých nalezišť Barrandienu, III. Strašnice-vozovka“), napsal v roce 1918 ve svých 15 letech. Tehdy už také spolupracoval s předními českými sběrateli, jako byli prof. Celda Klouček (Celestin Klouček, 1855–1935), František Hanuš (1860–1937), nebo paleontolog Dr. Janem Kolihou (1890–1939) z geologicko-paleontologického oddělení Národního muzea v Praze a Bedřichem Boučkem (1904–1975). A začal také pravidelně navštěvovat paleontologické sbírky Národního muzea, kde jako dobrovolník pomáhal při jejich určování a třídění. Věnoval se hlavně sbírkám graptolitů a od starších kolegů se učil rozpoznávat zkamenělé rostliny i živočichy.

Středoškolská studia ukončil maturitní zkouškou v roce 1922 a v téže roce začal studovat geologii na Karlově univerzitě v Praze. Od zkamenělin bezobratlých živočichů českých spodních prvohor plynule přešel k fosiliím mladších útvarů druhohorního a třetihorního stáří. I přes svou prchlivou povahu (ústní sdělení P. Vulterin) byl ve vědecké práci trpělivý a pracovitý, protože předmětem jeho zájmu byly drobné zkameněliny, které bylo třeba z hornin získávat plavením a pak je stovky a stovky hodin vybírat pod mikroskopem nebo lupou. Během studia na univerzitě v letech 1923–1926 se opět vrátil do Národního muzea, tentokrát jako pomocný asistent, třídil a porovnával sbírku druhohorních zkamenělin. Spolupráci s muzeem skončil v roce 1926, protože mu bylo nabídnuto místo neplaceného paleontologického asistenta prof. Jaroslava Pernera (1869–1947, v předchozích letech pracoval v geologicko-paleontologickém oddělení Národního muzea) v geologicko-paleontologickém ústavu Karlovy univerzity. Po několika letech, mezi roky 1931–1933 za

svou práci na univerzitě začal pobírat asistentský plat (Archiv UK, fond Přírodovědecká fakulta, osobní spis Jaroslava Šulce, inv. č. 521).

Univerzitní studia Jaroslav Šulc zakončil disertační prací s názvem „Příspěvky k poznání morfologie foraminifer“ a v květnu 1929 složil rigorózní zkoušky z paleontologie a geologie i menší zkoušku ze zoologie, čímž se stal profesionálním paleontologem (Archiv UK, fond Matriky UK, inv. č. 7, Matrika doktorů UK VII, Jaroslav Šulc, s. 3128). Těžiště výzkumu opíral především o svůj vlastní materiál, který osobně sbíral v Československu nebo v zahraničí. Byl si dobře vědom časové i finanční náročnosti badatelské činnosti, ale zároveň se stavěl otevřeně k další spolupráci, ochotně se děлил o získaná data nebo duplicitní sběry. Ovšem neváhal se ostře ohradit, pokud nabyl dojmu, že ostatní badatelé nepostupují podle předem dohodnutých pravidel (korespondence s Joseph Augustinem Cushmanem (1881–1949), americkým paleontologem a specialistou na foraminifery: „*Tak to byla minulost. Pro budoucnost: nejsem zlobr, který žere malé děti, a od doktora Brasslera se můžete dozvědět, že si můžeme velmi dobře pomáhat. Ale nejdřív: Věrnost na prvním místě. A zdá se mi, že jsem ji tu až dosud hledal marně! Moje obvyklé podmínky jsou pro všechny stejné. Buď jim materiál předložím a oni mají zakázáno zveřejňovat jakékoli poznámky, nebo jim ho půjčím a oni dostanou část prostudovaného materiálu darem. Nikdy si nekladu jiné podmínky, které by byly v rozporu s těmito.*

Jsem připraven vám v budoucnu jakkoli pomoci, pokud si budu jistý, že tyto podmínky budou dodrženy. V opačném případě se nedá nic dělat. Je na vás, abyste se rozhodli, co je pro vás nejlepší. Pokud jde o Wiesnerovu sbírku, nemohu o ní rozhodovat, ale za současného stavu věci se mi zdá nepravděpodobné, že by pan Wiesner změnil na váš názor.“ (Cushmanův dopis z 4. 11. 1934, Department of Paleobiology, Smithsonian Institution, National Museum of Natural History, USA).

Smlouvu s univerzitou mu vždy prodlužovali v ročních intervalech, ale v roce 1933 se Jaroslav Šulc s fakultou rozešel ve zlém (Archiv Národního muzea, fond V. Zázvorka, karton 18). Od 31. března 1933 na jeho místo asistenta paleontologie nastoupil Josef Augusta (1903–1968). Stalo se tak krátce po návštěvě výše zmíněného paleontologa J. A. Cushmana (léto 1932) a následném několikaměsíčním sporu o publikování materiálu Jaroslava Šulce Cushmanem (korespondence mezi J. A. Cushmanem, J. Šulcem a J. Pernerem, Department of Paleobiology, Smithsonian Institution, National Museum of Natural History, USA). V té době Jaroslav přerušil také kontakty s Národním muzeem, stal se soukromým badatelem a dále už výhradně spolupracoval jenom se zahraničními kolegy.

I když se během třicátých let Jaroslav Šulc soustředil zejména na třetihorní sedimenty Moravy a Vídeňské pánve, publikoval ještě dvě práce zabývající se prvohorami. V roce

Obr. 3. Jaroslav Šulc na zahradě jejich domu v Praze-Dejvicích, okolo roku 1940. Foto: archiv rodiny Vulterinů.

1931 spolu s Odolenem Kodymem (1898–1963) a Bedřichem Boučkem napsal exkurzního průvodce po prvohorních lokalitách: „Průvodce ke geologické exkursi do okolí Berouna“. V dalším krátkém článku z roku 1931 popsal embryonální schránky prvohorních hlavonožců: „Zpráva o nálezů počátečních komůrek ortocerů v hlubočeských vápencích“. Znamější jsou však jeho publikace o třetihorní rybí fauně: „Les otolithes du Paléogène des environs de Biarritz“ z roku 1932 (otolithy, kůstky nacházející se ve sluchovém ústrojí ryb). V publikaci o fosilních chitonech (chroustnatkách) z moravského neogénu („Studien über die fossilen Chitonen; I., Die fossilen Chitone im Neogen des Wiener beckens und der angerzedenen Gebiete“)(1934?) popsal 9 nových druhů a doplnil popisy dalších již známých taxonů.

Jaroslav Šulc, mladý nadějný vědec, měl před sebou celý život a velké plány. Podle vzpomínek Olgy Šulcové (Archiv Národního muzea, fond F. Prantl, karton 31, fond V. Zázvorka, karton 18; Archiv VÚA MNO 1646, I. Odbor, sign. 90 1/23-82, sbírka „Dotazníky o domácím odboji“) ze svých honorářů šetřil na čtyřletou cestu lodí kolem světa, která měla v roce 1938 začít v Mexiku. Jaroslav už měl připravený pas a potřebná povolení. Vše ale náhle zhatily expanzivní plány Adolfa Hitlera a nacistického Německa. Na podzim roku 1938, po podpisu tzv. mnichovské dohody (dohoda mezi Německem, Itálií, Francií a Velkou Británií o odstoupení pohraničního území Československa Německu, sjednaná 29. září 1938), vyhlásilo Československo všeobecnou mobilizaci. V té době Jaroslav Šulc, ač nevoják, vstoupil do Národních střeleckých gard a setrval v nich až do jejich rozpuštění na jaře 1939, kdy převzal vedení CPO (Civilní protiletectké obrany) v Praze XIX.

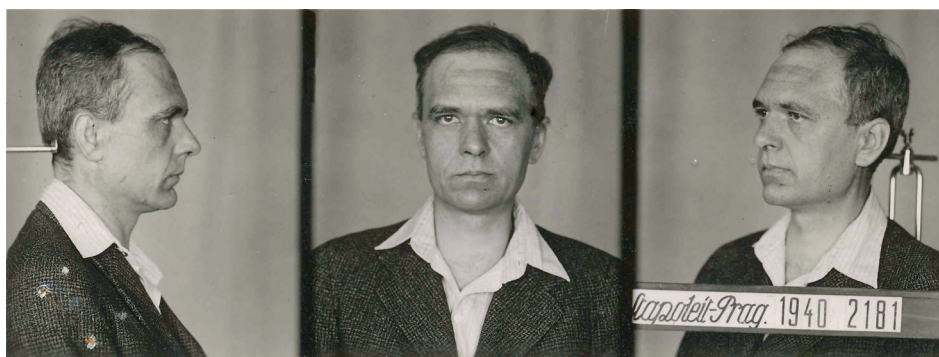
V těchto měsících byl také prováděn nábor do ilegální protiněmecké organizace Obrana národa. Jednalo se o vojenskou organizaci, jejímž cílem bylo vyvolat ozbrojené povstání proti německým okupantům. Její struktura byla založena na existenci jednotlivých menších buněk, kterým většinou veleli bývalí vojenští důstojníci z rozpuštěné československé armády. Obrana národa se úspěšně infiltrovala na důležitá místa související s chodem protektorátu, jako byly železnice, pošty, různá ministerstva a další. V prvních měsících své existence šířila protiněmecké letáky, pašovala politické uprchlíky z protektorátu, posílala zprávy do zahraničí, ukrývala zbraně a hlavně se připravovala na povstání, k němuž podle jejich názoru muselo dojít v nejbližších týdnech či měsících.

I Jaroslav Šulc byl osloven a bez váhání, s nasazením a energií sobě vlastní, se zapojil okamžitě do boje proti okupantům. Z dokumentů uložených v Archivu bezpečnostních složek v Praze (výslechy gestapa, obžaloba, rozsudek) vyplývá, že se stal zástupcem velitele skupiny Obrany národa, která operovala v prostoru Praha-Dejvice. Buňce velel štábní kapitán Vlastimil Blahák (1905–1979), který před válkou absolvoval Vysokou školu vojenskou v Praze (Archiv VÚH-VHA, kmenový list V. Blaháka) a po rozpuštění armády pracoval jako zeměměřič a geodet.

Pravděpodobně první větší akcí, kterou Jaroslav Šulc pod hlavičkou Obrany národa zúčastnil, byla letáková akce spojená s 28. říjnem 1939 (výročí vzniku samostatné Československé republiky 28. října 1918). Jednalo se o tichý protest proti německé okupaci,

Obr. 4. Jaroslav Šulc s matkou, 1940. Foto: okolo roku 1940. Foto: archiv rodiny Vulterinů.

Obr. 5. Jaroslav Šulc, fotografie gestapa krátce po zatčení, duben 1940. Foto: ABS.

spojený s distribucí protiokupačních letáků. O několik týdnů později, v prosinci 1939 dostal další rozkaz, měl přemluvit pro spolupráci s Obranou národa důvěryhodné osoby a také najít místo pro ukrytí ilegální vysílačky (ABS 141–286–5). Jaroslav Šulc nejprve uvažoval o skrýši v jednom ze skleníků zahradnictví v areálu jejich vily v Praze-Dejvicích, ale nakonec se vysílačka přesunula na jiné místo.

Pro připravované ozbrojené povstání potřebovala Obrana národa velké množství zbraní, ty byly ukryty na různých místech po celé Praze. Jaroslav byl na přelomu roku 1939 a 1940 pověřen nalezením nového místa, kde by zbraně mohly být připravené pro okamžité použití při vypuknutí povstání proti Němcům. To nakonec našel v opuštěné továrně na Trojském ostrově v Praze. Tím měla aktivita Jaroslava Šulce na tomto úkolu skončit. Vše ale zkomplikovalo neočekávané úmrtí otce velitele skupiny Vlastimila Blaháka, který odjel do Brna na jeho pohřeb. Jaroslav musel jako jeho zástupce místo něj zorganizovat a aktivně se účastnit dvou převozů zbraní 8. a 11. února 1940. Převozy se uskutečnily nákladními auty, za asistence legendárního příslušníka Obrany národa podplukovníka Josefa Mašína (1896–1942). Převáželo se ze dvou míst, z budovy Lesního ředitelství Praha-Bubeneč a z Prahy-Žižkova. Druhý závoz byl částečně řízen i členy jiné skupiny Obrany národa pod vedením Antonína Gibiše (ABS 141–286–4; ABS 141–320).

Zbraně na Trojském ostrově nepobýly bohužel moc dlouho, protože v březnu 1940 Prahu postihly rozsáhlé povodně, které sklad zbraní zaplavily. Jaroslav Šulc opět jednal podle svého nejlepšího svědomí a iniciativně pro ně začal hledat další, bezpečnější úkryt (ABS 141–320–1). Nechal vyrobit dřevěné bedny, které vyložil rašelinou, a zbraně v nich ukryté převezl 8. dubna 1940 do zahradnictví v Roztokách u Prahy, kde je nechal v placené úschově. V té době ale už vše bylo v hledáčku gestapa. Koncem roku 1939 začala německá tajná policie postupně rozkrývat síť pražských spolupracovníků Obrany národa a zatýkat členy jednotlivých buněk. To se přímo dotklo i skupiny mužů, od nichž pocházel druhý závoz zbraní z Prahy-Žižkova, vedených Antonínem Gibišem (1902–1943). Ti však odmítli uposlechnout výzvu nadřízeného důstojníka Josefa Mašína k opuštění protektorátu, a tak počátkem roku 1940 padli do rukou Němců i oni. Antonín Gibiš a Antonín Bobek (1900–1943) byli zatčeni 6. dubna 1940. Téměř okamžitě po zatčení začali s Němci spolupracovat a ochotně rozkryli síť svých spolupracovníků. Byla to marná snaha zachránit si život, která vedla k zatčení a smrti desítek dalších osob (ABS 141–320–1; Kratochvíl a Kratochvílová 2012), i oni nakonec skončili v Berlíně pod gilotinou.

Jaroslav Šulc byl zatčen 12. dubna 1940 krátce po návratu z města na zahradě domu rodičů v Dejvicích, kde už od rána provádělo gestapo prohlídku. První měsíce strávil ve věznicí v Praze-Pankráci, odkud byl pravidelně převážen k výslechům do známého Petschkova paláce v centru Prahy. Zde probíhaly formou psychické manipulace a mučení tvrdé výslechy gestapa, vedené snahou získat ze zatčených co nejvíce informací. Jaroslav Šulc se však podle

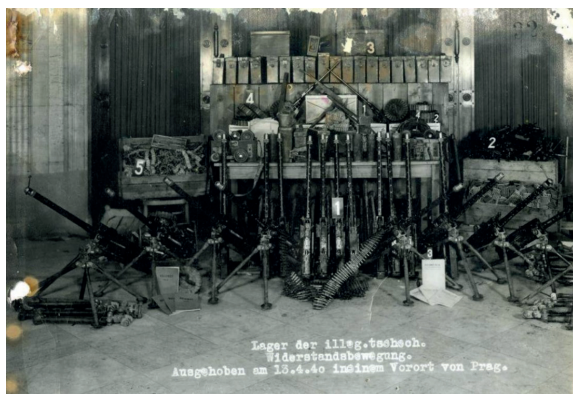
dochovaných archivních pramenů (ABS, 140–320–1) přiznal jen k tomu, co mu bylo možné přímo dokázat: „*Dr. Šulc při výsleších přiznal pouze to, co mu bylo možné prokázat. Teprve poté, co byly nalezeny zbraně, se k incidentu jasně vyjádřil.*“

Nejprve byl obviněn pouze z nedovoleného převozu zbraní a pak převezen do pevnosti Gollnow v Polsku, kde spolu s ostatními obviněnými čekal (3. 2. 1941 – 1. 12. 1941) na soudní proces. Mezitím však na konci roku 1941 došlo v protektorátu k dalšímu zatýkání, při němž byl uvězněn i dosud nestíhaný velitel skupiny Vlastimil Blahák. Jaroslav ani ostatní zatčení totiž jeho jméno při výsleších neprozradili a tím ho uchránili před odhalením. Krátce po zatčení Blaháka v prosinci 1941 byl proto Šulc znovu převezen do Prahy k dalším dodatečným výslechům, které trvaly až do 9. července 1942 (ABS 141–286–5). Ani v těchto dalších náročných měsících Jaroslav Šulc neslevil ze svých životních zásad a snažil se výpověďmi ochránit ostatní spoluobviněné. Jejich podíl bagatelizoval a veškerou možnou odpovědnost bral na svou osobu (Kratochvíl a Kratochvílová 2012; Archiv Národního muzea, fond V. Zázvorka karton 18, fond F. Prantl, karton 31; VÚA–VHA, osobní spis účastníka národního boje za osvobození podle zákona č. 255/46 Sb. – čj. 72901, dotazník vyplněný Františkem Michálkem, VÚA–VHA, osobní spis účastníka národního boje za osvobození podle zákona č. 255/46 Sb. – čj. 79170, dotazník vyplněný Františkem Dobrem; VÚA–VHA, osobní spis účastníka národního boje za osvobození podle zákona č. 255/46 Sb. – čj. 79170, písemné svědectví Jaroslava Ryšavého). „*V každém případě mi pak doktor Blahák o ilegální organizaci, o níž se mluvilo v souvislosti s prázdným domem, řekl následující. Německá vojska v dohledné době protektorát opět vyklidí. V takovém případě se dá očekávat, že se komunisté budou moci chopit moci. Aby bylo možné tomuto plánu čelit, bude třeba vytvořit protiorganizaci, která by se komunistům postavila. Potřeba protiorganizace mi dávala smysl, zvláště když jsem sám tehdy ještě považoval za možné, že za určitých okolností budou muset Němci protektorát opět vyklidit, a proto jsem deklaroval ochotu spolupracovat s doktorem Blahákem. Svou spolupráci jsem mu stvrdil podáním ruky, a zavázal jsem se jemu i dalším osobám zachovávat nejprísrnější mlčenlivost. Po mém zatčení jsem tento závazek vždy v maximální možné míře plnil.*“ (zámkoukou k povstání proti komunistům byla častá snaha zatčených odbojářů) (Archiv BS 141–286–5).

Tato slova svědčící o pevných morálních zásadách pronesl při výslechu na gestapu muž, který byl téměř dva roky vězněn a mučen v nacistických žalářích...

Jaroslava Šulce však čekaly ještě další výslechy a věznění. V červenci 1942 byl na necelý měsíc převezen do Malé pevnosti v Terezíně, která za okupace sloužila jako vězení. Odtud byl 3. srpna 1942 transportován do Drážďan, poté do věznice v Berlíně, kde ho 30. listopadu 1942 čekal Říšský lidový soud. Rodiče Olga a Čeněk Šulcovi po různých byrokratických překážkách viděli svého syna naposledy před soudem v drážďanské věznici: „*Je zbytečné vyjmenovávat, co všechno během 37 měsíců prožil – nechtěl jmenovat své spolupracovníky, ani mu nebyla jména vyčítána. Stačí mi vzpomenout na naše poslední setkání v Drážďanech – držel se slabostí u zdi, nedovolili nám dát mu ani sousto jídla, jen zatínal zuby a utěšoval nás, že mu není tak zle, ani hlad mu nevádí!!!“*“ dodal (Archiv Národního muzea, fond V. Zázvorka, karton 18, dopis od O. Šulcové V. Zázvorkovi z roku 1945).

Když nakonec po dlouhých měsících stanul v Berlíně spolu s dalšími spoluvězni před

Obř. 6. Jaroslav Šulc, fotografie gestapu části zabavených zbraní. Foto: NA.

obávaným Říšským lidovým soudem, jménem německého lidu nemohl očekávat nic jiného než rozsudek trestu smrti.

„Celé jeho počínání, které bylo uznáno za vlastizrádné, bylo, jak Šulc přiznává, inspirováno pouze myšlenkou obětovat svou osobu za údajnou svobodu českého národa, bez ohledu na dopady na Říši. To vysvětluje jeho pokračující úsilí o zřízení, udržování a zabezpečení skladu zbraní. Přiznal také, že svou další činností nejen posiloval organizační soudržnost Obrany národa, ale aktivně ji podporoval. Je tedy vinen stejně jako Blahák.

Šulc byl za války také připraven bojovat proti Německu. Jeho trestný čin se rovněž týkal značného časového období. Neúnavnost, s níž byl odhodlán zachovat zásoby zbraní pro vysoce zrádné a nepříteli nakloněné snahy vojenské organizace, ukazuje na silnou vůli k násilným akcím proti Německé říši. Ukázal se být nebezpečným nepřítelem státu, proti němuž lze na ochranu národa a Říše uvažovat pouze o trestu smrti. Jeho otevřené přiznání nemůže snížit závažnost jeho viny. Jeho lítost v průběhu věznění přichází příliš pozdě, až poté, co svým činem vytvořil podmínky pro vážné poškození německého národa a neudělal nic, aby je odvrátil. Rozhodnutí nemohlo být jiné z důvodů odstrašení podobně smýšlejících živlů v protektorátu. Senát proto také Šulce odsoudil k trestu smrti.“ (Archiv BS, 141–286–1).

Zbraní, které skupina pod vedením Vlastimila Blaháka převážela a skladovala, nebylo málo (Archiv BS, 141–286–4). Dle zprávy gestapa se jednalo o:

19 ks	leteckých kulometů, zcela nových, vybavených pro pozemní palbu
1 ks	těžký kulomet, připravený k použití
41 ks	pěchotních pušek různých modelů, všechny použitelné
728 ks	pistolí různých ráží, všechny provozuschopné
25 500 ks	pěchotního a pistolového střeliva různých ráže
100 ks	nových rozbušek
4 ks	těžké rozbušky
1 ks	německý plynový granát
+	různé ruční granáty
+	různé kilogramy výbušného ekrazitu
2	osobní vozy připravené k použití
31	kulometných základen
22	muničních schránek na pěchotní munici
2	polní telefony, včetně dalšího příslušenství pro polní telefony
1	polní nůžky na drát
10	kulometných bubnů
10	krabic pásů do kulometů typu MG
1	velká krabice náhradních dílů MG
1	krabice nabíjecích pásek pro pěchotní munici
1	polní kabel
1	kompletní a k použití připravená plnička pásů MG
1	krabice příruček pro provoz MG
+	různé plány typu MG.

V době, kdy pouhé držení střelné zbraně nebo schválení atentátu na říšského protektora často znamenalo trest smrti pro celou rodinu, muselo být Jaroslavovi jasné, že ho nečeká nic jiného než gilotina. Přesto se snažil ostatním obviněným co nejvíce ulehčit situaci, bral na sebe co nejvíce zodpovědnosti ve snaze zachránit jim život a před vstupem do soudní síně spoluobviněným připomínal, aby se k ničemu nepřiznávali, že vše bere na sebe, protože oni mají rodinu a on je bez závazků (Archiv Národního muzea, fond Zázvorka, karton 18, fond F. Prantl, karton 31; osobní spis účastníka národního boje za osvobození podle zákona č. 255/46 Sb. – čj. 72901, dotazník vyplněný Františkem Michálkem, VÚA–VHA, osobní spis účastníka národního boje za osvobození podle zákona č. 255/46 Sb. – čj. 79170, dotazník vyplněný Františkem Dobrem; VÚA–VHA, osobní spis účastníka národního boje za osvobození

podle zákona č. 255/46 Sb. – čj. 79170, písemné svědectví Jaroslava Ryšavého). V poválečné výpovědi spoluvězně z Gollnova si můžeme přečíst: „*Cestou na stanici mi Jarka řekl, že při vyšetřování pražského skladu zbraní převzal organizaci skladu a zbavil Dobru podezření. Ale když za ním do Gollnova přišel Bauer (vyšetřující komisař), řekl mu, že zatkl doktora z techniky Blaháka a s ním několik dalších – jmenoval i Janderu, kterého nikdo z nás předtím nejmenoval – a ti pak přiznali všechno úplně jinak, než Jarka uvedl do protokolu. Proto se komisař tak rozzuřil a nadával, že to bylo slyšet na celé chodbě.*“

Jiný přeživší obviněný z Prahy-Pankráce řekl po válce Olze Šulcové (Archiv Národního muzea, fond F. Prantl, karton 31): „*Upřímně řečeno, nikdy jsem nepoznal tak obětavého, statečného a dobrého přítele. Přestože měl sám vážné provinění, utěšoval mě, radil a povzbuzoval, abych dál bojoval a žil. Byli jsme spolu jen krátce, ale nikdy na něj nezapomenu. Když odcházel, dal mi poslední léky, a to se u vězňů stávalo málokdy, protože velký hlad dělal z lidí většinou sobce. Ale Jaroslav byl člověk, pro kterého já' bylo to poslední.*“

Dne 30. listopadu 1942 byly v berlínské soudní síni vyneseny tři rozsudky smrti: nad Vlastimilem Blahákem, Jaroslavem Šulcem a Antonínem Vosátkou (1891–1943). Od tohoto okamžiku začalo nezměrné úsilí rodin odsouzených o získání milosti pro ně. Různé přímluvné dopisy rodinných příslušníků, jejich známých a v případě Jaroslava Šulce i různých světových kapacit v oblasti geologie a paleontologie jsou uloženy v Archivu bezpečnostních složek v Praze nebo ve frankfurtském archivu. Zajímavé je, že žádná žádost o milost není napsána samotným Jaroslavem...

Díky statečnosti Jaroslava Šulce vyvázlo v Berlíně dalších pět obžalovaných s několikaletými tresty vězení nebo zproštěním obžaloby. Bohužel koncem roku 1943 byli ve zrychleném obnoveném procesu dva z nich odsouzeni k trestu smrti a do měsíce popraveni. Zbylým třem se však podařilo válku přežít a vrátit se ke svým rodinám. S vděčností a díkem pak navštívili Jaroslavovu matku Olgu Šulcovou (Arolsen Archive 6.3.3.2/103069057–62, dopis Olgy Šulcové adresovaný Červenému kříži z 26. 8. 1967).

Snaha rodin A. Vosátky i J. Šulce vyšla vniveč, protože 20. května 1943 v podvečer zemřel pod gilotinou Jaroslav Šulc a o tři minuty později Antonín Vosátka. Třetí odsouzený, Vlastimil Blahák, se ale vrátil v květnu 1945 do Prahy. Obdržel Československý válečný kříž 1939, byl vyznamenán Československou medailí Za chrabrost před nepřitelem a Československou medailí Za zásluhu v boji (1. stupně – stříbrnou). Byl povýšen do hodnosti podplukovníka a stal se předsedou Sdružení politických odsouzených k smrti (VÚA-VHA osobní spis V. Blaháka a účastníka národního boje za osvobození podle zákona č. 255/46 Sb. – č. 320324/9).

Konce války se dožila pouze matka Jaroslava, otec zemřel na jaře 1945 raněn mrtvicí. Jaroslavova sestra Terezie se ještě před válkou vdala a odcestovala za manželem do Mexika. Olga Šulcová až do konce svého života stále čekala, že se stane zázrak a její milovaný syn Jaroslav se někde objeví. Nechala ho hledat přes Červený kříž (Arolsen Archive 6.3.3.2/103069057–62, dopis Olgy Šulcové adresovaný Červenému kříži z 26. 8. 1967) a doufala, že se mu podařilo uchovat si svůj život, že se nadaný mladý geolog mohl Němcům nakonec hodit třeba při prospekci nových ložisek nerostných surovin na dobytých územích. Vždyť samotný velitel celé skupiny Vlastimil Blahák válku přežil a vrátil se v pořádku ke své rodině. Bohužel Blahák nedokázal Olze Šulcové ani manželce Antonína Vosátky uspokojivě vysvětlit, jak se mu podařilo uniknout gilotině (archiv rodiny P. Vulterina, dopis V. Blaháka Olze Šulcové z 23. 2. 1947).

Vše se vysvětlilo v roce 1957, kdy byly v rámci lustrací ministerstva vnitra vyžádány z Německa dokumenty týkající se válečného procesu s Vlastimilem Blahákem (AÚV účastníka národního boje za osvobození podle zákona č. 255/46 Sb. – č. 320324/9). Z německé strany přišla do Československa kopie jeho žádosti o milost. V ní uvedl, že zřízení protektorátu považuje za uskutečnění svého ideálu a že našel příležitost uplatnit své technické vzdělání v Německé říši. Zároveň nabídl Němcům vynález – palubní přístroj pro přesné astronomické určování polohy letadla nebo plavidla, s jehož prototypem už prováděl měření. Přestože byla žádost o milost zprvu zamítnuta, později mu na intervenci vrchního velitele letectva

Obr. 7. Mons. Jan Kotas během slavnostního požehnání pamětní desce věnované J. Šulcovi, květen 2023.
Foto: paleontologické oddělení NM.

Obr. 8. Část sbírky J. Šulce uložené v paleontologickém oddělení NM. Foto: paleontologické oddělení NM.

Obr. 9. Přebnané výplavy, Sudice-Knínice, část sbírky J. Šulce uložené v paleontologickém oddělení NM.
Foto: paleontologické oddělení NM.

byla poprava odložena a bylo mu dovoleno pracovat na svém vynálezu. Kromě tohoto palubního přístroje o několik týdnů později Blahák daroval Němcům další vynález, jednalo se o náčrt univerzálního zapalovače dělostřeleckých střel, který kromě manipulačních výhod a úspory materiálu znamenal zjednodušení a zrychlení výroby. Aby mohl na dalších vynálezech pracovat v klidu, byl Blahák do konce války vězněn ve věznicích s mírnějším režimem.

Památku Jaroslava Šulce kromě krátkých poválečných nekrológů připomněl až v roce 2020 článek publikovaný v časopise Paměť a dějiny (Pehr a Vodičková 2020). Následovala finanční sbírka Paleontologické sekce Společnosti Národního muzea na realizaci pamětní desky, která byla v květnu 2023 u příležitosti 80. výročí jeho popravy umístěna na zdi vily Šulcových v Praze-Dejvicích (Bruthansová 2023).

Svou poslední vědeckou práci publikoval Jaroslav Šulc v roce 1936, pracoval však na dalších rukopisech. Spravoval ohromnou sbírku tisíců drobných druhohorních a třetihorních fosilií, měl velké plány do následujících let. Vše však ustoupilo do pozadí před obranou vlasti. Ve svém posledním dopise psaném těsně před popravou se zmiňuje i o své vědecké závěti, ve které rozepsal své odborné teze, které už neměl čas publikovat. Dle všeho matka s otcem tuto vědeckou závěť obdrželi a po válce poslali Rudolfu Richterovi (Institut für Stadtgeschichte, Frankfurt am Main, ISG FFM V176 č. 2772, ISG FFM S1-517 č. 7), bohužel její další osudy jsou zatím neznámé,

protože Šulcova vědecká přání nikdo nerealizoval.

Rozpracované vědecké studie, které našlo gestapo ve vile rodičů, stejně tak jako veškeré písemné materiály byly Němci zabaveny a bohužel se k rodině už zpět nedostaly. Rozsáhlou separátovou a vědeckou knihovnu Jaroslava Šulce věnovali po válce vzdálení příbuzní paleontologickému oddělení Národního muzea a muzeum získalo v roce 1965 i část jeho sbírky (výplavy a výbrusy) uložené ve třech skříních. Další dvě dřevěné krabice s výplavy byly nalezeny v kůlně na zahradě vily v roce 2021. Bohužel u fosilií a výplavů většinou chybějí údaje o lokalitách, Jaroslav Šulc si tyto informace zaznamenával pomocí speciálního šifrovacího klíče, který byl gestapem zabaven a dosud nebyl nalezen (Němci si patrně mysleli, že našli šifrovací klíč k ilegálním vyslačkám).

Jaroslav Šulc byl mladý vědec, který byl díky píli a pracovitosti, výbornému jazykovému vybavení, domácímu zázemí a kontaktům na zahraniční odborníky předurčen stát se paleontologem světového formátu. Místo toho se rozhodl pomoci ohrožené Československé republice. Bez váhání přijímal a plnil výzvy, které před něj osud postavil. Nebyl však jediným geologem, který se aktivně zapojil do boje proti nacistům. Mineralogové Radim Nováček (1905–1942), František Ulrich (1899–1941), Ludmila Slavíková (1890–1943, před válkou pracovala v mineralogickém oddělení Národního muzea) a Vojtěch Rosický (1880–1942) působili v dalších ilegálních organizacích a zemřeli na následky zatýkání nebo krátce po převozu do vyhlazovacích táborů.

Bibliografie Jaroslava Šulce

- Kodym O., Bouček B., Šulc J. 1931: Průvodce ku geologické exkursi do okolí Berouna, Koněprus a Budňan. – Praha: Státní geologický ústav Československé republiky 15, 83 pp.
- Kodym O., Šulc J., 1931: Mořská vložka v peruckých pískovcích na Vidouli u Prahy. – Věstník Státního geologického ústavu Československé republiky 7, 4–5: 379–386.
- Šulc J., 1925: Faunistické seznamy z různých nalezišť Barrandienu, III. Strašnice-vozovka. – Časopis Národního muzea 99, 1: 36–38.
- Šulc J., 1929: Příspěvky k poznání morfologie foraminifer. – Věstník Státního geologického ústavu Československé republiky 5, 2–3: 148–155.
- Šulc J., 1931: Příspěvek ku poznání Ostracodů českého křídového útvaru. – Věstník Státního geologického ústavu Československé republiky 7, 4–5: 372–379.

Obr. 10. Přeslička *Asterophylites*, Nýřany, ze sbírky J. Šulce uložené v paleontologickém oddělení NM. Foto: paleontologické oddělení NM.

- Šulc J., 1932: II. příspěvek ku poznání ostracodů českého křídového útvaru. – Práce Geologicko-paleontologického ústavu Karlovy University v Praze za rok 1932: 3–8.
- Šulc J., 1932: Les otolithes du Paléogène des environs de Biarritz. – Rozpravy Státního geologického ústavu Československé republiky 7: 1–94.
- Šulc J., 1932: Předběžná zpráva o otolitech miocénu králického u Náměště na Moravě. – Věstník Státního geologického ústavu Československé republiky 8, 3: 168–171.
- Šulc J., 1932: Zpráva o nálezů počátečních komůrek orthocerů ve vápencích hlubočepských. – Práce Geologicko-paleontologického ústavu Karlovy University v Praze za rok 1932: 3–12.
- Šulc J., 1934: Studien über die fossilen Chitonen; I., Die fossilen Chitonen im Neogen des Wiener Beckens und der angrenzenden Gebiete. Wien: Naturhistorisches Museum. – Annalen des Naturhistorischen Museums in Wien 47: 1–31.
- Šulc J., Bouček B., 1932: Z geologie a paleontologie Gotlandu. – Věstník Státního geologického ústavu Československé republiky 8, 2: 128.

Poděkování

Ráda bych poděkovala za cenné rady a podporu při přípravě rukopisu Stáně Vodičkové, Pavle Plaché, Stanislavu Kokoškovi (ÚSTR, Praha), Tomáši Kočímu (Praha) a Janu Sklenářovi (Národní muzeum). Recenzentům Adéle Jůnové Mackové (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.) a Františku Vackovi (ČGS, Praha) děkuji za podnětné připomínky a rodině Pavla Vulterina děkuji za zpřístupnění rodinného fotoarchivu.

Financování

Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2024–2028/2.1.b, 00023272).

Archivy

ABS – Archiv bezpečnostních složek, Praha

Archiv Národního muzea, Praha

Archiv UK – Archiv Univerzity Karlovy, Praha

Arolsene archiv, Německo

AÚV – Vojenský ústřední archiv, Praha

Department of Paleobiology, Smithsonian Institution, National Museum of Natural History, USA

Institut für Stadtgeschichte, Frankfurt am Main, Germany.

NA – Národní archiv, Praha

Literatura

Bruthansová J., 2023: Vzpomínka na paleontologa-odbojáře. – Paměť a dějiny 1: 121–123.

Pehr M., Vodičková S., 2020: Paleontolog ve službách národa. – Paměť a dějiny 1: 70–78.

Kratochvíl J. J., Kratochvílová V., 2012: Dopisy z dále 1940–1943. – Praha: Geum, Přírodní škola, 90 pp.